

Cyngor Bro Morgannwg

Crynodeb Archwilio Blynyddol 2023

Dyma ein crynodeb archwilio ar gyfer Cyngor Bro Morgannwg. Mae'n dangos y gwaith a gwblhawyd ers y Crynodeb Archwilio Blynyddol diwethaf, a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2023. Mae ein crynodeb archwilio yn rhan o ddyletswyddau Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Ceir rhagor o wybodaeth am y dyletswyddau hyn ar ein [gwefan](#).

Ynglŷn â'r Cyngor

Rhai o'r gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu

Ffeithiau allweddol

Mae'r Cyngor yn cynnwys 54 o gynghorwyr sy'n cynrychioli'r pleidiau gwleidyddol canlynol:

- Llafur 25
- Ceidwadwyr 1
- Annibynnol 4
- Plaid Cymru 8
- Annibynwyr Cyntaf Llanilltud 4

Gwariodd y Cyngor £314.2 miliwn ar ddarparu gwasanaethau¹ yn ystod 2022-23².

¹ Rydym yn diffinio gwariant ar wasanaethau fel cost gwasanaethau a godir ar y gronfa gyffredinol o'r Dadansoddiad Ariannu Gwariant, namyn costau unrhyw wasanaethau a ariennir o'r Cyfrif Refeniw Tai, gan ychwanegu praeseptau, ardollau, a llog ar ddyledion.

² Ffynhonnell: Datganiad o'r Cyfrifon 2022-23

Ffeithiau allweddol

Ar 31 Mawrth 2023, roedd gan y Cyngor £94.7 miliwn o gronfeydd ariannol defnyddiadwy³. Mae hyn yn gyfwerth â 30.1% o wariant blynyddol y Cyngor ar wasanaethau⁴.

Mae gan Fro Morgannwg 4% o'i 79 o ardaloedd yr ystyrir eu bod o fewn y 10% mwyaf difreintiedig o ardaloedd yng Nghymru, dyma'r seithfed isaf o'r 22 o gynghorau unedol yng Nghymru⁵.

Rhagwelir y bydd poblogaeth Bro Morgannwg yn cynyddu gan 8% rhwng 2023 a 2043 o 136,000 i 148,000, gan gynnwys cynnydd o 1% yn nifer y plant, cynnydd o 3% yn nifer y boblogaeth oedran gweithio a chynnydd o 30% yn nifer y bobl 65 oed a hŷn⁶.

Dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol

Gwnaethom gwblhau gwaith yn ystod 2022-23 i gyflawni'r dyletswyddau canlynol

- Archwilio Cyfrifon**

Bob blwyddyn, mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor i wneud yn siŵr y rhoddir cyfrif priodol am arian cyhoeddus.

- Gwerth am arian**

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio a yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i gael gwerth am arian am yr adnoddau y mae'n eu defnyddio, a rhaid iddo fod wedi'i argyhoeddi ei fod wedi gwneud hyn.

- Yr egwyddor datblygu cynaliadwy**

Mae angen i gyrff cyhoeddus gydymffurfio â'r ddyletswydd datblygu cynaliadwy wrth bennu eu hamcanion llesiant a chymryd camau i'w cyflawni. Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu i ba raddau y maent yn gwneud hyn.

³ Rydym yn diffinio cronfeydd ariannol y gellir eu defnyddio fel cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio ar gyfer costau refeniw, lle nad yw'r pwrpas wedi'i ddiogelu gan y gyfraith. Mae hyn yn golygu cyfanswm y gronfa gyffredinol, cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi, a balansau ysgolion. Nid yw'n cynnwys cronfeydd wrth gefn Cyfrif Refeniw Tai, derbyniadau cyfalaf, na grantiau cyfalaf heb eu cymhwyso.

⁴ Ffynhonnell: Datganiad o'r Cyfrifon 2022-23

⁵ Diffinnir ardal yn y cyd-destun hwn fel 'Ardal Cynnyrch Ehangach Is'. Ffynhonnell: Stats Cymru

⁶ Ffynhonnell: [Ffynhonnell: Stats Cymru, Amcanestyniadau o'r Boblogaeth](#)

Yr hyn a nodwyd gennym

Archwilio Cyfrifon Cyngor Bro Morgannwg 2022-23

Bob blwyddyn rydym yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor.

I gyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol rydym yn cwblhau prosiectau penodol, ond rydym hefyd yn dibynnu ar waith archwilio arall, a gwaith cyrff rheoleiddio megis Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn (yr arolygiaeth addysg). Rydym yn cymryd canfyddiadau ein gwaith archwilio i ystyriaeth wrth asesu a yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i sicrhau gwerth am arian. Caiff ein canfyddiadau a'n casgliadau eu crynhoi isod.

Ar gyfer 2022-23:

- cyflwynwyd y datganiadau drafft i'w harchwilio ar 30 Mehefin 2023. Roedd hyn cyn y dyddiad cau a bennwyd gan Lywodraeth Cymru, sef 31 Gorffennaf 2023.
- roedd y datganiadau drafft a gyflwynwyd i'w harchwilio o ansawdd uchel.
- cymeradwyodd y Cyngor y datganiadau ariannol ar 4 Rhagfyr 2023 a rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn wir a theg ddiamod ar ddatganiadau ariannol yr Awdurdod ar 7 Rhagfyr 2023, ar ôl y dyddiad cau a gytunwyd gyda Llywodraeth Cymru, sef, 30 Tachwedd 2023. Cyflawnwyd yr archwiliad yn hwyrach na mewn blynyddoedd blaenorol, yn bennaf oherwydd effaith gofynion safonau archwilio newydd. Ymdriniwyd â'r rhain yn ein cynllun archwilio a ystyriwyd gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 18 Medi 2023.
- cafodd Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac Adroddiad Naratif yr Awdurdod eu paratoi yn unol â Chod CIPFA a chanllaw perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan yr Awdurdod ac ein gwybodaeth am yr Awdurdod.
- gwnaed nifer o newidiadau i ddatganiadau ariannol yr Awdurdod a gododd o'n gwaith archwilio, a thynnwyd sylw'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio at y rhain yn ein Hadroddiad ar yr Archwiliad o'r Datganiadau Ariannol ym mis Tachwedd 2023.
- yn ogystal â chyfrifoldebau'r Archwilydd Cyffredinol am archwilio datganiadau ariannol yr Awdurdod, mae ganddo gyfrifoldeb hefyd am ardystio nifer o hawliadau am grantiau a ffurflenni grantiau. Er nad yw ein gwaith wedi'i gwblhau eto, hyd yma nid ydym wedi nodi unrhyw faterion arwyddocaol.
- cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol y dystysgrif a oedd yn cadarnhau bod yr archwiliad o'r cyfrifon ar gyfer 2022-23 wedi'i gwblhau.

Adolygiad asesu risg a sicrwydd

Gwnaethom adolygu'r trefniadau a roddir ar waith gan y Cyngor i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio ei adnoddau. Gwnaethom gynhyrchu'r adroddiadau canlynol yn deillio o'n gwaith sicrwydd ac asesu risg:

Defnyddio gwybodaeth perfformiad – safbwynt defnyddwyr gwasanaethau a chanlyniadau – edrychom ar y data ar bersbectif defnyddwyr gwasanaethau a chanlyniadau a ddarparwyd i aelodau ac uwch swyddogion, a sut mae'r wybodaeth hon yn cael ei defnyddio. Canfuom fod gwybodaeth perfformiad y Cyngor yn rhoi dealltwriaeth gyfyngedig i uwch arweinwyr o safbwynt defnyddwyr gwasanaeth a chanlyniadau gweithgareddau'r Cyngor.

Strategaeth Ddigidol

Yn ystod 2022-23, gwnaethom archwilio dull strategol y Cyngor o ymdrin â digidol, ac yn benodol i ba raddau y datblygwyd hyn yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy; ac y bydd yn helpu i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau'r Cyngor. Canfuom fod y Cyngor yn ystyried yr egwyddor datblygu cynaliadwy wrth lunio ei strategaeth ddigidol, a'i fod yn datblygu trefniadau i gyflawni'r strategaeth, ond nid yw trefniadau monitro yn cael eu datblygu'n ddigonol.

Prosiect lleol – Cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy mewn meysydd gwasanaeth

Yn ystod 2021-22, gwnaethom gysylltu â'r Cyngor ynghylch ein pryderon o ran adnewyddu'r contract hamdden. Nid oedd y Cyngor wedi mynd i'r afael â'r cynnig i wella yn ein hadroddiad ym mis Tachwedd 2020, sef, Adolygiad o Wasanaethau Hamdden a Roddwyd ar Gontract Allanol mewn perthynas â chryfhau'r broses o gymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy. Felly, gwnaethom gynnal adolygiad i sicrhau bod gan y Cyngor drefniadau effeithiol ar gyfer sicrhau bod meysydd gwasanaethau yn cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy. Canfuom fod trefniadau'r Cyngor ar gyfer sicrhau bod meysydd gwasanaethau yn defnyddio'r egwyddor datblygu cynaliadwy i raddau helaeth yn effeithiol, er bod lle i ddatblygu rhai elfennau ymhellach.

Adolygiad o Drefniadau Llywodraethu'r Gwasanaeth Cynllunio

Fel rhan o'n rhaglen waith archwilio ar gyfer 2023-24, gwnaethom gwblhau adolygiad ar drefniadau llywodraethu Gwasanaeth Cynllunio'r Cyngor. Aethom ati i ateb y cwestiwn 'A yw trefniadau llywodraethu sy'n ymwneud â'r gwasanaeth cynllunio yn dangos trefniadau priodol i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio ei adnoddau? Canfuom fod gan y Gwasanaeth Cynllunio gamau gweithredu sy'n cyd-fynd yn glir â'r amcanion lles corfforaethol a diwylliant gwaith ategol, ond ceir bylchau yn y trefniadau llywodraethu, gan wneud rhai gweithdrefnau'n aneglur.

Arolygiaethau eraill

Gwnaethom hefyd ystyried adroddiadau Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac adroddiadau Estyn, yn ogystal ag unrhyw gamau dilynol a gymerwyd gan y Cyngor mewn ymateb iddynt.

Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 2023-24

Gwnaethom hefyd fwrw golwg ar yr heriau a'r cyfleoedd allweddol sy'n wynebu'r Cyngor. Gallai'r rhain gael effaith ar allu'r Cyngor i gyflawni ei rwymedigaethau cyfreithiol o ran yr egwyddor datblygu cynaliadwy a'r modd y mae'n defnyddio'i adnoddau.

Mae ein gwaith a gynlluniwyd/gwblhawyd ar gyfer 2023-24 yn cynnwys:

- Sicrwydd ac asesiad risg
- Adolygiad thematig – cynaliadwyedd ariannol
- Adolygiad thematig – comisiynu
- Adolygiad o Drefniadau Llywodraethu'r Gwasanaeth Cynllunio (Cwblhawyd: gweler uchod)

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth, ac fe'i penodwyd gan Ei Mawrhydi'r Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn gwneud ei waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Caiff Swyddfa Archwilio Cymru ei dwyn i gyfrif gan y Senedd.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, awdurdodau tân ac achub, parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal astudiaethau o werth am arian mewn llywodraeth leol, yn asesu cydymffurfiaeth â'r gofynion sy'n weddill o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a gall gynnal arolygiadau arbennig dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi ac sy'n gysylltiedig â hi, Comisiwn y Senedd a chyrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Archwilio Cymru yw'r enw cyfunol anstatudol ar Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân, pob un â'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain fel y disgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn y Gymraeg ac yn y Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.